

KONCERTNI GLASNIK ŠT. 5

SEZONA 1936/37

VIOLINSKI KONCERT

IZVAJA GA

ROBERT SOETENS

IZ PARIZA

*

V torek 17. novembra 1936
Mala filharmonična dvorana
Začetek točno ob 20. uri

SPORED:

Jean-Marie Leclair: **Sonata „Le Tombeau“**
(1679 — 1764)

Grave
Allegro
Gavotte
Allegro

Ernest Chausson: **Poème**

Claude Debussy: **Sonata**
Allegro
Scherzando
Finale

* * *

Saint-Saens: **Havanaise**

Ravel: **Berceuse**
Tzigane

Pri klavirju prof. Pavel Šivic

Koncertni klavir tordke SEILER

Koncert francoske violinske glasbe

Spored današnjega večera obsega izključno violinske skladbe prominentnih francoskih skladateljev v preteklosti in sedanosti v interpretaciji francoskega violinista, ki jamči za avtentičnost in pristnost načina izvedbe. Imena, ki jih navaja spored, predstavljajo vrsto francoskih glasbenih odličnikov, ki so obogatili svojo in svetovno glasbeno literaturo z deli neminovne vrednosti. Vsem je skupna zveza onih lastnosti v izrazu, ki jih običajno nazivamo francoske: jasnost, neprisljenost, nepreobloženost, zmernost, zvočnost, konciznost in preglednost v formi, zanikanje vsake patetičnosti in pretiravanja, pa še vse združeno s pravim galskim temperamentom in ono fino, poduhovljeno dovtipnostjo, ki si je ohranila kar francoski naziv esprit. V tem je velika razlika francoske glasbe in nemške: medtem ko prva želi služiti le ušesu in posredno po njem duhu, zahteva druga nekaj filozofske koncentracije ali vsaj miselno usmerjenost, ki šele omogoča prodiranje v glasbene globine. Francoska glasba je bila vedno in bo: *l'art pour l'art*, brez vsakega vdora modroslovja in transcendentnih idej. Pa tudi med francosko in slovansko glasbo je bistvena vrzel. Medtem ko Slovani polagajo važnost na jakost izraženega čustva ter po nji sodijo silo izraza, je vzor francoskega glasbenega ideala zmerno izražanje čustev, taktno prekinjenje izbruhov v gorečnosti, zato nas često presenetijo abruptne prekinitve nastajajočih izlivov duše in se pogosto vprašamo, zakaj je skladatelj tako nenadoma ustavil tok čustvenosti, ki nas je pravkar skoraj že zavzela. Toda to je v bistvu francoske glasbe, da ne da duška svojim čustvom, temveč jih vestno obda z gosto mejo umerjenosti, skozi katero se le tupatam prikrade žarek žarkejšje toplote, ki naj takorekoč le nakaže poslušalcu, da je v skladatelju prav oni žar, kot ga iščemo v vseh umetnostnih tvorcih. Toda taktnost v izražanju ne dovoljuje, da bi se razbohotal in razširil preko ločnic oblik in tradicionalnega izkustva. S tega vidika gledano, je inkarnacija francoskega čustvovanja v glasbi prav gotovo Debussy, ki je izkristaliziral vse navedene vrline tovrstnega naziranja in najmanj podlegel tujim vplivom. Zato ga prav lahko imenujemo francoskega skladatelja kat exohén, ali kot se je sam pravično podpisoval: Cl. D., musicien français.

Jean Marie Leclair je bil rojen 10. maja 1687. in je umrl, umorjen pred vrati svoje hiše, 22. oktobra 1764. Bil je najslavnejši francoski violinist svoje dobe ter dolgo časa dvorni violinist pri kralju Ludoviku XV. in v orkestru dvorne opere. Oboje pa je zapustil, ko je spoznal, da mu še manjka do popolnosti, ter se je posvetil študiju violine in kompozicije. Napisal je 48 sonat v treh knjigah za violino. Posebno v poslednjem zvezku najdemo dela trajne vrednosti, ki jih je napravil pod vplivom svojega takratnega učitelja Locatellija. Pri Leclairu je opaziti močni vpliv italijanskega sentimenta, osobito v počasnem sonatnem delu in v uvedbi več hitrih stavkov, ki so boljše odgovarjali italijanski živahnosti kot pa strogemu dvorskemu ceremonijelu. Pa že tudi ono pastoralno primes najdemo pri njem, ki je kasneje — v dobi čistega rokokoja — tako prevladovala v vsej glasbi (bergerettes!).

Med Leclairom in naslednjim skladateljem tega sporeda je seveda ogromna vrzel, ki je ni mogoče izpolniti na enem koncertu. Ernest Chausson nas povede že skoraj v sedanost ali vsaj v bližnjo preteklost. Ta komponist je bil rojen 21. januarja 1855. v Parizu, umrl pa je 10. junija 1899. na svojem posestvu Limay kot žrtev kolesarske nezgode. Chausson je bil Massenet-jev in Franckov učenec ter dolgo dobo tajnik znamenite združbe »Société nationale de musique«. Skladbe prerano preminulega so zbudile mnogo interesa vsled svoje distinguiranosti in osebne note. Napisal je simfonijo v b-duru, simfonični pesnitvi Viviane in Les caprices de Marianne, himno Veda z zborom, Poème de l'amour et de la mer za glas in orkester, klavirski kvartet, klavirski trio, dve operi in dve scenični glasbi. Bil je intimen prijatelj Debussyja ter je mnogo vplival na razvoj francoske glasbe. Njegov Poème je skladba, napisana za violino in orkester in eno najpomembnejših del novejšje francoske violinske literature.

Claude Debussy ni skladatelj, čigar slava bi se bila omejila na ožjo domovino, temveč danes lahko trdimo, da si moderne glasbe brez njegovega vpliva v svetu ni mogoče predstavljati, dasi se seveda najnovejše smeri oddaljujejo od tega izhodišča. Nesporen je njegov vpliv na razvoj svetvske glasbe sploh in Francozi ga lahko po pravici in s ponosom prištevajo k svojim klasikom — klasik je po pomenu svoje pojave, seveda ne po idealistični usmerjenosti. Debussy je bil rojen 22. avgusta 1862. v kraju St. Germain en Laye, v osrčju Francije, in je umrl 26. marca 1918. v Parizu, med grmenjem topov in izstrelki bomb debele Berte. Njegova glasbena zapuščina ni bila ogromna po številu, temveč po tehtnosti del. Predvsem je ustvaril

dela velike vrednosti na polju simfonične pesnitve — *La mer, Images, Nocturnes* —, dalje za klavir — *Fantaisie, Pour le piano, Estampes, L'isle joyeuse, Images, Children's Corner, Préludes, Etudes* — za glas in klavir — *Cinq poèmes de Baudelaire, Fêtes galantes, Trois ballades de François Villon, Ariettes oubliées, Trois poèmes de Stephan Mallarmé*, — za komorno glasbo slovniti godalni kvartet, prvo popolnoma francosko opero *Pélleas et Mélisande* in mnogo drugih, manjših del. Svojo prvo slavo si je bil stekel z znamenitim *Prélude à l'après-midi d'un faune*, svojo poslednjo z glasbo k d'Annunzijevi drami »*Le martyre de Saint-Sébastien*«. Sonata, ki je danes na sporedu, spada k njegovim poslednjim delom iz leta 1917., kajti po izbruhu svetovne vojne je kot vnet patriot in sovražnik krvoprelitja iz protesta zoper vojno barbarstvo odložil pero in napisal le nekaj neznatnih priložnostnih skladbic. Prvotno je nameraval komponirati šest sonat, od katerih pa je dovršil le tri: eno za flavto, violo in harfo, drugo za violoncello in klavir in tretjo za violino in klavir. Te sonate niso tako znane, kot druga Debussyjeva dela. Zaprte so vase, na njih leži mora vojnega klanja, ki Debussyju ni dala pravega nastrojenja za komponiranje. V invenciji so ta dela prav gotovo enaka onim iz prejšnjih let. Samo včasih prisije skozi blede soj tragične zagrenjenosti, zato so težje dostopne na prvi posluh. André Suares piše v svojem članku o Debussyju, da nam odpirajo uprav ta dela vpogled v najglobljo skladateljevo notranjost in razkrijejo marsikatero tajno, ki spada med najpretrlesljivejša priznanja, kar jih je umetnost kdaj bila izrgala iz srca umetniku.

Charles-Camille Saint-Saëns je čisti tip klasicista, ki je s suverenostjo obvladoval vse forme in izraze, ki sicer nikdar ni podal najglobljih razodetij, ki pa je vedno znal dati svojim glasbenim domislekom pravo, čisto, neprisiljeno formo, ono ravno, ki odlikuje vsa pristna francoska dela. Rojen je bil 9. oktobra 1935. v Parizu, umrl pa je 16. decembra 1922. v Alžiru. Še za časa življenja, prav za prav že v mladosti, je bil slavjen kot eden največjih skladateljev svoje dobe. Potoval je mnogo kot pianist (bil je čudežni otrok), dirigent in organist po vsem svetu ter povsod žel triumf za triumfom kot izvajalec lastnih del, katerih je cela legija. Udejstvoval se je na vseh glasbenih poljih, počeni s klavirsko glasbo, pa do simfoničnih pesnitev, od katerih je posebno slavo užila skladba »*Danse macabre*«. Znane so tudi njegove tri simfonije in pa koncerti za klavir, violino in violoncello s spremljavo orkestra. Mnogo je obogatil komorno glasbo, ni pa pri tem zanemaril vokalne kompozicije, ki ji je dal biblijsko opero »*Potop*« in mnogo cerkvenih skladb. Današnja skladba »*Havanaise*« je zanj tipična: živahna v ritmu, sveža v invenciji, zaokrožena v formi.

Poslednji na današnjem sporedu je Maurice Ravel, eden najbolj znanih sodobnih skladateljev sploh. Rojen je bil 7. marca 1875. v kraju Ciboure v Pirenejih in živi sedaj kot skladatelj v Parizu. Mnogo potuje kot dirigent in pianist, pri čemer rad izvaja lastna dela. Njega imenujejo Francozi svojega Mozarta. Res je med njima nekaj sličnosti v doseganju onega klasičnega ideala združitve in uravnovešenja vsebine z izrazom. Ravel ni impresionist, kot ga mnogokrat imenujejo, temveč pravi klasicist, ki ga odlikuje jasnost forme, doslednost o izpeljavi glasbenih idej in točnost v izražanju. Seveda pa se poslužuje rad impresionističnih barvnih sredstev in harmonsko včasih naliči Debussyju. Kot najvernejši učenec Gabriela Fauréja pa mu je ideal kompozicije jasnost, neobteženost in gladkost muzikalnega toka, zato mu vzdevek Mozarta prav gotovo v veliki meri pristoja. Njegovo glasbeno udejstvovanje obsega prav tako vse glasbene panoge, izvzemši cerkveno glasbo. Njegove male opere so si osvojile odre vsega sveta, na simfoničnih sporedih slišimo redno njegove simfonične slike, od katerih se je prav posebno priljubljenost pridobila poslednja, *Boléro*. Danes čujemo dve skladbi: *Uspavanko in Cigana*. Poslednja skladba, ki je komponirana leta 1924., je posebno pogosto na sporedih virtuofov, kajti vzlic virtuoznim efektom in trikom je vendar polna muzikalnosti in svesta uspeha. Skladba je prvotno napisana za violino in orkester, potem pa prirjena za današnjo zasedbo. Poleg Saint-Saënsovega *Rondo capriccioso*, ki je klasičen tip virtuozne violinske skladbe novejšega datuma, je Ravelov *Cigan* gotovo najuspelejša kompozicija na tem polju.

Tako prinaša današnji spored pester izbor starejših in novejših francoskih skladb za violino in podaja kratek, a oster izrez te panoge glasbene literature. L. M. S.